

Svend Aages motor satte gang i Billunds industri

Den motor, der gav strøm til Billunds huse og til LEGO frem til 1936, står i Vandel. Men ejeren vil gerne skænke den til Billund, hvis byen vil have motoren og udstille den.

Næppe mange forestiller sig, at et stykke industrihistorie gemmer sig i en undselig tilbygning til Vandel Savværk.

Men her står motoren, der fra 1914 til 1936 drev en generator og på den måde producerede strøm til Billunds huse og håndværksvirksomheder. Og såmænd også til den snedkerforretning, som Ole Kirk Christiansen købte i 1916, og som i 1934 blev til LEGO.

Motoren er original og fuldt funktionsdygtig og trak fra 1936 savværkets maskiner. Lige nu står den godt nok stille, for den gamle encylindrede Deutzmotor med nummer 258526 er vandkølet, og indehaver af savværket, Svend Aage Hansen, er bange for, at den skal frostsprænges.

Motorens enlige cylinder er lige så stor som en olietønde, og den kan levere en ydelse på 40 hestekræfter. ”Jeg så gerne, at motoren kom tilbage til Billund, hvor det hele begyndte. For et år siden skrev jeg et brev til LEGO og fortalte maskinens historie; men LEGO har ikke haft lyst til at få motoren. Jeg vil være ked af, hvis motoren bare bliver solgt til en jernhandler for metallets pris og derefter forsvinder. Men den skal heller ikke bare gemmes væk i en lade. Den hører til i enten Billund eller Vandel”, siger Svend Aage Hansen.

Krævede otte mænd

Han er selv model 1942 og gik på efterløn som tømrermester i sidste uge. Maskinen derimod har ikke behov for efterløn. ”Motoren er fra før kuglelejernes tid, så den har glidelejer af hvidmetal. Det er metal, der er så blødt, at man kan skrabe i det med en kniv. Når metallet slides tages et mellemlag af kobber af – det er på tykkelse med et barberblad. Det kan man gøre, indtil der ikke er flere mellemlag. Så skal maskinen have ny foring, og det fik den sidste gang for cirka 40 år siden. Dengang var prisen 600 kr. for arbejdet, der blev udført af ”Krøls” maskinfabrik i Grindsted”, fortæller Svend Aage Hansen.

Hans farfar, Marius Hansen, købte motoren i 1936, og det var sin sag at få den transporteret til Vandel. Maskinens svinghjul måler cirka to en halv meter i diameter. ”For at flytte det blev en træstamme banket gennem akslen, og otte mand kunne så trille svinghjulet hen til en blokvogn, som svinghjulet kunne støtte sig op ad. Så blev træstammen savet over på denne side af hjulet, og hestene spændt fra, så de kunne trække hjulet på plads på vognen”, siger Svend Aage Hansen. Hjemme på savværket var der allerede støbt et betongulv til maskinen og gravet en rende til svinghjulet, og udenom maskinen blev der bygget et maskinhus op, som skal rives ned, hvis maskinen engang skal flyttes. Sammen med farfaren Marius, faren Harry Hansen og farbroren Ejner Hansen arbejdede Svend Aage Hansen som tømrer på savværket.

”Ka’ du huske krigen?”

”Jeg kan huske, at jeg på et tidspunkt, da jeg var 25-30 år spurgte min bedstefar, om det ikke var på tide at skille os af med motoren. ”Svend Aage”, sagde han. ”Ka’ du huske 1. Verdenskrig?”, og det kunne jeg jo ikke. ”Dengang var der ingen strøm”. ”Ka’ du huske 2. Verdenskrig?” Det kunne jeg heller ikke. ”Dengang var der ingen strøm”, sagde bedstefar igen. ”Kan du nu garantere mig, at der ikke kommer en 3. Verdenskrig?” Det kunne jeg jo dårligt, og så blev maskinen. Det var en selvfølge for min bedstefar, at den skulle være der. ”Men nu tror jeg altså på, at freden består”, siger Svend Aage Hansen.

Han håber, at historien om den gamle maskine kan anspore nogle historisk interesserede Billundborgere til at få maskinen tilbage til byen. ”Det kunne være fint, hvis folk fik glæde af at kigge på maskinen”, siger Svend Aage Hansen, der gerne vil vise den frem for eventuelt interesserede. ”Hvad nu hvis maskinen ikke kommer til Billund?” ”Så må den blive, hvor den er i min levetid. Derefter må skæbnen afgøre resten”, siger Svend Aage Hansen.

*Jeg vil være ked af, hvis motoren bare bliver solgt til en jernhandler for metallets pris og derefter forsvinder. Men den skal heller ikke bare gemmes væk i en lade. Den hører til i enten Billund eller Vandel, siger Svend Aage Hansen
Foto: Anders Brohus*

Gengivet fra:

Artikel i Vejle Amts Folkeblad Lørdag den 31. januar 2004 Af Søren Rahbek